Cover Page

INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY EDUCATIONAL RESEARCH
ISSN:2277-7881(Print); IMPACT FACTOR :9.014(2025); IC VALUE:5.16; ISI VALUE:2.286
PEER REVIEWED AND REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL
(Fulfilled Suggests Parametres of UGC by IJMER)
Volume:14, Issue:8(2), August, 2025
Scopus Review ID: A2B96D3ACF3FEA2A
Article Received: Reviewed : Accepted
Publisher: Sucharitha Publication, India
Online Copy of Article Publication Available : www.ijmer.in

జీవితంలో ఉన్న వ్యంగ్యాన్నే తన రచనలలో చూపించిన రచయిత పతంజలి

డా.బొద్దూరు విజయేశ్వర రావు
తెలుగు అధ్యాపకులు
ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల, చీపురుపల్లి,
విజయనగరం జిల్లా.

వ్యాస సంగ్రహం:

సమాజం పట్ల, సాహిత్యం పట్ల, జీవితం పట్ల నిబద్ధత కలిగిన రచయిత పతంజలి. ఆయుర్వేద వైద్యుడిగా, కథా రచయితగా, నవలా రచయితగా, జర్నలిస్టుగా బహుముఖ ప్రతిభాశాలి ఆయన. పతనమవుతున్న మానవ విలువలను, క్షీణిస్తున్న సమాజాన్ని తన సాహిత్యమనే ఔషధం ద్వారా నయం చేయాలని భావించిన సారస్వత వైద్యుడైన పతంజలి సాహిత్యాన్ని విశ్లేషించి ఆయన రచనలలో వున్న వ్యంగాన్ని, సాహిత్య తత్త్వాన్ని పరిశీలించడమే ఈ వ్యాస ఉద్దేశ్యం.

ఉపోద్ఘాతం:

పతంజలి పూర్తి పేరు కాకర్లపూడి నరసింహయోగ పతంజలి. విజయనగరం జిల్లా అలమండలో తేదీ 29-03-1952లో జన్మించిన పతంజలికి ఆధునిక సమాజం పట్ల అంత అవగాహన కలగడానికి బీజం తన ఇంట్లోనే పడింది. పతంజలి తండ్రి శ్రీ కె.వి.వి గోపాలరాజు ఆధునిక భావాలు కలిగిన వాడు. అంతేగాక ఖగోళం, జ్యోతిషం, పాశ్చాత్య సాహిత్యం పట్ల అభిరుచి కలిగియుండడమే గాకుండా, వీటికి సంబంధించిన అనేక పుస్తకాలను సేకరించి, ఇంట్లో ఒక పెద్ద గ్రంథాలయంను ఏర్పాటు చేసుకొన్నారు. చివర్లో తన పిల్లలకి పుస్తకాలను కూడా వాటాలేసి పంచిన అభ్యుదయ దార్శినికుడు పతంజలి తండ్రి. అతను ఆంగ్లం, సంస్కృతం, తెలుగు భాషలలో నిష్ణాతుడు. తొలినాళ్ళలో డిటెక్టివ్ నవలలపై ఆసక్తి కలిగిన పతంజలి దృష్టిని మరలించి, అభ్యుదయం వైపు నడిపించిన ఆధునిక భావ జాలకుడు పతంజలి తండ్రి.

పతంజలి సాహిత్యం-నేపథ్యం :

క్షత్రియ కుటుంబంలో పుట్టడం వలన, జమీందారు, రాజు కుటుంబాలలో ఉండే మర్యాదలు, సంప్రదాయాలు వాళ్ళని ఆశ్రయించి జీవించే సామాన్యుల జీవితాలు ఇవన్నీ దగ్గరుండి చూసినవాడు కావడం వలన కథా రచనలో పతంజలి ఆలోచనా వైవిధ్యానికి దారి తీసింది. తను పుట్టిన ఊరు, అలమండ చుట్టూ వున్న కొండలు, అందమైన ప్రకృతి, ఇంట్లో అడవి జంతువుల పెంపకం, తనని ప్రకృతి ఆరాధకునిగా మార్చాయి. పేదలు వైద్యం కోసం ఇంటికి రావడం, తన బంధు వర్గపు మాటలు, బుచ్చి మావయ్య చెప్పిన కథలు పతంజలి కథల పుట్టుకకు ప్రాణం పోశాయి.

ఉత్తరాంధ్ర సాహిత్య నేపథ్యం పతంజలిని ఎంతగానో ప్రభావితం చేసింది. 11 స..ల వయస్సులో 1963లో తొలి రచనగా "అస్థి పంజరం" రచించాడు. 1960-70 ల మధ్య అరసం, విరసం, శ్రీశ్రీ కార్యక్రమాలు, దిగంబర సాహిత్యం పతంజలి అభ్యుదయ దృష్టికి మరింత బలాన్ని

Cover Page

INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY EDUCATIONAL RESEARCH
ISSN:2277-7881(Print); IMPACT FACTOR :9.014(2025); IC VALUE:5.16; ISI VALUE:2.286
PEER REVIEWED AND REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL
(Fulfilled Suggests Parametres of UGC by IJMER)
Volume:14, Issue:8(2), August, 2025
Scopus Review ID: A2B96D3ACF3FEA2A
Article Received: Reviewed : Accepted
Publisher: Sucharitha Publication, India
Online Copy of Article Publication Available : www.ijmer.in

చేకూరాచ్చాయి. మహాకవి గురజాడ అప్పారావు అంటే పతంజలికి ఆరాధనా భావం. కళింగాంధ్ర కథా దిగ్గజాలైన చాసో, శ్రీశ్రీ, రావిశాస్త్రిలను పతంజలికి గురువులుగా భావించవచ్చు.

చాసో కథలలో వున్న సంక్షిప్తత, వాస్తవికత, మార్క్సిస్టు భావజాలాన్ని పుణికిపుచ్చుకొన్నవాడు పతంజలి. అలాగే శ్రీశ్రీ భావావేశాన్ని, అభ్యుదయ దృక్పథాన్ని నెత్తికెక్కించుకున్న రచయిత పతంజలి. అంతేగాక ఉత్తరాంధ్ర మాండలికం, వృత్తి పరమైన అనుభావాలు ప్రకటించడంలోను, నవలా రచనా విధానంలోను రావిశాస్త్రి పతంజలికి మార్గదర్శకంగా నిలిచారనడంలో యిసుమంతైనా సందేహం లేదు. అయినా పతంజలి తనదైన సొంతబాణీలోనే రచనలు చేశాడు.

పతంజలి సాహిత్యం-విశ్లేషణ:

పతంజలి సాహిత్యాన్ని కథలు, నవలలు, వ్యాసాలుగా విభజించవచ్చు. కథలను పరిశీలిస్తే మళ్ళీ అభ్యుదయ కథలు, వేట కథలు, జ్ఞాపక కథలుగా వర్గీకరించి, విశ్లేషించవచ్చు. అలాగే పతంజలి ఖాకీవనం, పెంపుడు జంతువులు వంటి 10 నవలలను రాశారు. ఇక వ్యాసాల విషయానికొస్తే సంపాదకీయ వ్యాసాలు, సమీక్షా వ్యాసాలు, ప్రేరణాత్మక వ్యాసాలు (గెలుపు సరే బతకడం ఎలా?), సమకాలీన సామాజిక విశ్లేషణ వ్యాసాలు (పతంజలి భాష్యం)గా విభజించి పరిశీలించవచ్చు.

పతంజలి-కథా సాహిత్యం :

పతంజలి రచించిన తొలి కథ "చివరి రాత్రి" 1968లో వెలువడింది. ఆ తరువాత రాసిన కొన్ని కథలన్నీ కలిపి "దిక్కుమాలిన కాలేజీ" పేరుతో ఒక కథా సంకలనాన్ని 1976లో ప్రచురించారు.

అభ్యుదయ దృక్పథంతో పతంజలి రాసిన కథలలో గాండీరం, మోటు మనిషి, దిక్కుమాలిన కాలేజీ, స్థంభాలు, చూపున్న పాట, రాక్షస వృద్ధుని అసహజ మరణం, పోయేకాలం వంటి కథలను ప్రసిద్ధమైనవిగా పేర్కొనవచ్చు. ఊరిలో ఉండే రాజకీయాలు, మూగజీవాలను బలిస్తే వ్యాధులు నయం అవుతాయన్న గ్రామస్థుల మూఢ నమ్మకాలు కథాంశంగా తీసుకొని రచించిన కథ "గాండేరం". ఉత్తరాంధ్ర మాండలికంతో రాసిన ఈ కథలో రేపటి దేశ భవిష్యత్తుకి ప్రతీకగా నిలిచే ఒక పదేళ్ళ కుర్రాడి ఆలోచనా విధానం ఎలా వుందో చూపించారు.

సంస్కారం అంటే ఏమిటో, అసలైన నాగరికత అంటే ఏమిటో, మానవత్వం అంటే ఏమిటో తెలిపిన కథ "మోటు మనిషి". 1973లో ఆంధ్ర ప్రభ వారపత్రికలో అచ్చయిన ఈ కథ ఉత్తమ పురుష కథనంలో సాగుతూ, సంస్కారం అంటే వేష,భాషల్లో ఊండదని, అది చేతల్లో ఉంటుందని తెలియజేస్తుంది. సమాజంలో సందర్భాన్ని బట్టి వ్యక్తుల స్వభావాలు, వ్యక్తిత్వాలు తెలిపిన కథ ఇది.

అన్యాయాన్ని ఎదిరించే యువశక్తిని కొంతమంది స్వార్థపరులు ఎలా నిర్వీర్యం చేస్తున్నారో తెలిపిన మరో కథ "దిక్కుమాలిన కాలేజీ". విద్యార్థుల అడ్మిషన్ ఫీజు డబ్బులతో, స్కాలర్ షిప్ లతో తమ ఆడంబరాలని తీర్చుకొనే కొంతమంది అవినీతి అధికారుల గురించి, విద్యా సంస్థల్లో జరిగే అవినీతి గురించి ఈ కథలో తెలిపారు. విద్యా సంస్థల్లో కుల,మత,రాజకీయాల ప్రాబల్యంతో లంచం

ఇచ్చి ఉద్యోగాలు పొందే లెక్చరర్లు ఉంటే యువత భవిషత్తు అంధకారమే అన్న హెచ్చరికను పాఠకునికి ఈ కథ కలిగిస్తుంది.

విద్యతో వ్యాపారం చేసే ఇంటర్మీడియట్ విద్యా సంస్థల డొల్లతనాన్ని తెలిపిన కథ "స్తంభాలు". "ఈనాడు" దిన పత్రికలో ప్రచురింపబడిన ఈ కథ వ్యంగ్య శైలిలో సాగుతూ కాలేజీలో చదువు చెప్పకుండా, ట్యూషన్ల పేరుతో విద్యార్థుల ధనాన్ని దోచుకొంటున్న అధ్యాపకుల తీరును తేటతెల్లం చేశారు. విద్యాసంస్థలు వస్త్ర దుకాణాల్లా మారాయన్న భావన ఈ కథ కలిగిస్తుంది.

కమ్యూనిస్టు భావజాలంతో పతంజలి రాసిన గొప్ప కథ "చూపున్న పాట". విప్లవాన్ని నువ్వు ఎంత అణగద్రొక్కాలని ప్రయత్నిస్తే, అది ఇంతింతై, వటుడింతై అన్నట్టుగా మరింతగా విజృంభించి నిన్ను భయపెడుతుందని చెప్పడానికి ఈ కథ ఒక మచ్చుతునక. వ్యక్తి ఆలోచనలకు కూడా స్వేచ్ఛలేని సమాజాన్ని చిత్రించిన కథ "రాక్షస వృద్ధుని అసహజ మరణం". మనిషికి మనిషి భయపడతాడు. కానీ కాలం భయపడదు. మనిషి ఆలోచించడమే నేరంగా భావిస్తూ, ఆ ఆలోచనలకు కేంద్రమైన శిరస్సును ఖండించడమే శిక్షగా వేసే జమిందారీ వ్యవస్థలోని వారసత్వంగా సాగుతున్న అధికార దౌర్జన్యాన్ని కళ్ళముందు చూపిస్తుందీ కథ. మనుషుల్లో ఉండే అవకాశవాద తనాన్ని అచ్చు గుద్దినట్టు తెలిపిన కథ "పోయేకాలం". వ్యక్తి స్వేచ్ఛ ముఖ్యం అంటూ, ఆ స్వేచ్ఛను హరించే పెద్ద మనుషుల డొల్లతనాన్ని ఈ కథలో రచయిత చూపించారు.

తన బుచ్చి మామయ్య అప్పుడప్పుడు తనకు ఆశువుగా చెప్పిన కథలన్నింటిని వేట కథలుగా సాహిత్యరూపాన్ని కల్పించారు పతంజలి. కొండల్లో కనీస సదుపాయాలు లేక దీనావస్థలో జీవిస్తూ, కష్టానికి తగిన ఫలితం లేక అడుగడుగున మోసానికి గురవుతున్న గిరిజనుల జీవనగాథల్ని కథలుగా మలిచారు పతంజలి. గిరిజనులు బొగ్గు, కర్రలు, చింతపండు మొదలైన అటవీ ఉత్పత్తులను కొండమీద నుండి కిందకి తెచ్చేటప్పుడు వాళ్ళు పడే కష్టాలు ఏ విధంగా ఉంటాయో ఈ వేట కథలలో దర్శనమిస్తాయి.

మనుషుల్ని, వన్య ప్రాణుల్ని సమానంగా చూసే గిరిజనుల సమదృష్టి ఈ వేట కథలలో గోచరిస్తుంది. ఊరందరు ఒక్కటిగా కలిసి పోరాడితేనే ఎటువంటి సమస్యనైనా అధిగమించవచ్చుననే సందేశాన్ని కూడా కొన్ని కథలలో అందించారు. ఊరు దగా చేసింది, ఆశన్న దొర, వీరఘట్టం, తోటి వేటగాళ్ళు వంటి కథలను పతంజలి వేట కథలకు ఉదాహరణగా పేర్కొనవచ్చు. పతంజలి ఇంగ్లీషులో చదివిన కథలను, ఆ తరువాత గుర్తు చేసుకొని కథాంశం మాత్రమే తీసుకొని, తనదైన శైలిలో తెలుగులో రాశారు. వీటిని పతంజలి జ్ఞాపక కథలుగా పేర్కొనవచ్చు.

పతంజలి-నవలా సాహిత్యం :

పతంజలి నవలలో అతనికి పేరు ప్రఖ్యాతులు తెచ్చిపెట్టిన నవల "ఖాకీవనం". 1980లో చతుర మాసపత్రికల్లో ప్రచురింపబడిన ఈ నవలలో పోలీసులు, అందులోను క్రింది స్థాయి ఉద్యోగుల జీవితాల్లో ఉండే వెట్టి చాకిరీ, కష్టాలూ, ఇబ్బందులూ, ఉన్నతోద్యోగులు, వారి కుటుంబాలూ కూడా క్రింది స్థాయి ఉద్యోగులను చులకనగా చూడడం, అణిచివేత ధోరణి ఈ

Cover Page

INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY EDUCATIONAL RESEARCH
ISSN:2277-7881(Print); IMPACT FACTOR :9.014(2025); IC VALUE:5.16; ISI VALUE:2.286
PEER REVIEWED AND REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL
(Fulfilled Suggests Parametres of UGC by IJMER)
Volume:14, Issue:8(2), August, 2025
Scopus Review ID: A2B96D3ACF3FEA2A
Article Received: Reviewed : Accepted
Publisher: Sucharitha Publication, India
Online Copy of Article Publication Available : www.ijmer.in

నవలలో కన్పిస్తుంది. పోలీసుల ఆత్మ గౌరవం ప్రధానంగా సాగిన ఈ నవల పోలీసు వ్యవస్థలోని అమానుషత్వాన్ని ఎత్తి చూపిస్తుంది. పై అధికారుల వద్ద బానిసగా బతకవలసిన దయనీయ స్థితి పోలీసు వ్యవస్థలో ఉందన్న సత్యాన్ని ప్రపంచానికి నిర్భయంగా ఈ నవల ద్వారా తెలియజేశారు పతంజలి.

పత్రికా వ్యవస్థ పాడయిన తీరును కూలంకషంగా విశదీకరించిన నవల "పెంపుడు జంతువులు". పతంజలి వృత్తిరీత్యా జర్నలిస్టు కావడం వలన విలేఖరి స్థాయి నుంచి పత్రికా సంపాదకుడి వరకు అన్ని స్థాయిల్లోనూ పాత్రికేయులు అనుభవించే పరిస్థితులను పాఠకుల కళ్ళ ముందుంచారు ఈ నవలలో. 1982లో "వారం వారం" అన్న వార పత్రికలో సీరియలుగా ప్రచురితమైన ఈ నవలను పతంజలి తన అన్నదమ్ములు, చెల్లెలికి అంకితమిచ్చారు.

పతంజలి సాహిత్యం-వ్యంగ్యం :

వ్యంగ్య రచనలకు పతంజలి పెట్టింది పేరు. రాజ్యంపై, సమాజంపై తన కోపాన్ని వ్యక్తం చేయడానికి ఆయన వ్యంగ్యాన్ని ఓ ఆయుధంగా వాడుకున్నాడు. వ్యంగ్యం గురించి పతంజలి మాటల్లో "చెడును, దుర్మార్గాన్ని వెక్కిరిస్తే నాకు సంతోషం. అన్యాయాన్ని బజారుకీడిస్తే ఆనందం. నన్ను నేను సంతోషపరుచుకోవడానికే రచనలు చేశాను. నావ్యంగ్యంలో బాధ, క్రోధం ఉన్నాయి. అందులో స్వచ్ఛమైన ప్రతిస్పందన కన్పిస్తుంది. నాకు తెలిసింది నేను రాశాను. పేరు కోసం రాయలేదు. జీవితంలో ఉన్న వ్యంగ్యమే రచనలలో చూపించాను.

తనకు బాగా తెలిసిన జీవితానికి నవలా రూపం కల్పిస్తే బాగుంటుందనే ఆలోచనతో రాసిన నవలలో వ్యంగ్యం స్పష్టంగా కనబడుతుంది. రాచ కుటుంబాలలో ఉండే మర్యాదలు, తిండితిప్పలు, వారి వెటకారాలు, వారి చుట్టూ ఉండే ఇతర జనమూ, అన్నింటినీ చిత్రీకరిస్తూ పతంజలి రాసిన నవల "రాజుగోరు". 1983 ఏప్రియల్ లో చతుర మాసపత్రికలో ప్రచురితమైన ఈ నవలలో ఒకనాటి వైభవాలు పోయినా, ఆ వాసనలు పోని రాచ కుటుంబాలను వ్యంగ్యంగా చూపించారు.

అలాగే హాస్యం, వ్యంగ్యం కలగలిపి ఉన్న మరో నవల "వీరబొబ్బిలి". 1984లో ఆంధ్రజ్యోతి వార పత్రిక దీపావళి సంచికలో ప్రచురితమైన ఈ నవలలో మనుషుల్లో ఉండే అభిజాత్యాన్ని, తాను అందరికంటే అధికమనే తత్త్వాన్ని స్పష్టంగా తెలియజేశారు రచయిత. ఇంకా గోపాత్రుడు, పిలక తిరుగుడు పువ్వు, అప్పన్న సర్దార్, ఒక దెయ్యం అత్మకథ, రాజుల లోగిళ్ళు వంటి నవలల్లో కూడా పతంజలి తన పదునైన వాక్యాలతో, అద్భుతమైన కథాకథనంతో పాఠకుల హృదయాన్ని దోచుకొనేటట్లు తన సాహిత్య శైలిని చూపించారు.

పతంజలి- సంపాదకీయాలు :

1986 నుండి 2008 వరకు దాదాపు రెండు దశాబ్దాలకు పైగా సంపాదకునిగా ఉదయం, ఆంధ్రజ్యోతి, మహానగర, ఆంధ్ర ప్రభ, సాక్షి వంటి పత్రికలలో వివిధ సంపాదకీయాలు రాశారు. వీరి సంపాదకీయాలు రాష్ట్ర, దేశ, ప్రపంచ రాజకీయాల మీద చురకత్తుల లాంటివి. రాజ్యాంగంలో

Cover Page

INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY EDUCATIONAL RESEARCH
ISSN:2277-7881(Print); IMPACT FACTOR :9.014(2025); IC VALUE:5.16; ISI VALUE:2.286
PEER REVIEWED AND REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL
(Fulfilled Suggests Parametres of UGC by IJMER)
Volume:14, Issue:8(2), August, 2025
Scopus Review ID: A2B96D3ACF3FEA2A
Article Received: Reviewed : Accepted
Publisher: Sucharitha Publication, India
Online Copy of Article Publication Available : www.ijmer.in

సమానత్వపు హక్కు ఉన్నప్పటికీ, అది పేరుకే గానీ, ఆచరణలో లేదని చాలా చోట్ల వాపోయారు. పతనమవుతున్న మానవ విలువల గురించి తెలియజేయడమే గాకుండా, పార్టీలకతీతంగా అనేకమంది రాజకీయ నాయకులను, వారి పాలనను తనదైన వ్యంగ్య ధోరణిలో దుయ్యబట్టారు. తప్పుడు కుట్ర కేసుల గురించి, బాబ్రీ మసీదు కూల్చివేత గురించి, బోన్సాయి మొక్కల్లా పెరుగుతున్న పిల్లల గురించి, మద్యం అమ్మకాల గురించి ఇలా సమకాలీన సామాజిక అంశాలపై తన కలంతో కొరడా ఝుళిపించారు.

పతంజలి-సాహిత్య తత్త్వం :

పతంజలి సాహిత్యంలో వ్యక్తి తన అస్తిత్వం కోసం జరుగుతున్న ఆరాటం, పోరాటం కనబడుతుంది. సమాజం ఉన్న స్థితి నుండి ఉన్నత స్థితికి చేరాలనే ఆకాంక్ష ప్రస్ఫుటమవుతుంది. దోపిడీ చేస్తున్నవారు, ఆ దోపిడీకి గురవుతున్నవారు, పీడిస్తున్నవారు, ఆ పీడనకు గురవుతున్నవారు పతంజలి సాహిత్యంలో దర్శనమిస్తారు. సమస్య వచ్చినప్పుడు పిరికితనంలా పారిపోకుండా, ధైర్యంగా నిలబడి పోరాడాలన్న ప్రేరణను పతంజలి కథలు కలిగిస్తాయి. కమ్యూనిజం అంటే ఇష్టమే కానీ, తాను కమ్యూనిస్టుని కాదని చాలా సందర్భాల్లో పతంజలి ప్రకటించుకొన్నాడు. దీనికి కారణం సాహిత్యానికి ఎటువంటి చట్రాలు ఉండకూడదని కోరుకునే వ్యక్తి ఆయన. అన్యాయాన్ని ఎత్తి చూపడమే తన సాహిత్య లక్ష్యంగా కథలు రాసిన గొప్ప కథకుడు పతంజలి.

ముగింపు :

రచయిత ఎప్పుడూ సమాజం నుండి పారిపోకూడదు. సమాజంలో తానుండి, ఆ సమాజాన్ని దగ్గరగా పరిశీలించి రచన చేయాలి. ఆ పని గురజాడ, చాసోల తరువాత పతంజలి చేశాడు. కృష్ణవంశీ "సింధూరం" సినిమాకు మాటల రచయితగా బంగారు నంది అవార్డు అందుకున్నారు పతంజలి. అలాగే అతని సాహిత్య కృషికి గుర్తింపుగా రావిశాస్త్రి పురస్కారం, చాసో పురస్కారం లభించాయి. అనునిత్యం సమాజం కోసం పరితపించే పతంజలి తేదీ 11-03-2009న విశాఖపట్నంలో తుది శ్వాస విడిచారు. పల్లకీని మోసేవాడు రాసే రచనకు, పల్లకీలో కూర్చున్నవాడు రాసే రచనకు తేడా తెలియాలి అంటే పతంజలి సాహిత్యాన్ని చదవాల్సిందే.

ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1. పతంజలి సాహిత్యం -1 : మనసు ఫౌండేషన్
2. పతంజలి సాహిత్యం -2 : మనసు ఫౌండేషన్